

Broedvogelontwikkeling in het Langevelderduin en De Blink Inclusief de BMP-resultaten van 2018

Leo Schaap (VNVN) en Mark van Til (Waternet)

Inleiding

In 2017 en 2018 zijn Cilka Maas en Frank-Peter Scheenstra met begeleiding van Annelies Marijnis enthousiast aan de slag gegaan om broedvogels in De Blink te inventariseren. Zij hebben een interessante kartering uitgevoerd die vraagt om een vergelijking met eerdere onderzoeken die in dit gebied zijn gedaan. Er zijn meer redenen om de historische gegevens op een rijtje te zetten. Er is veel kritiek op de manier waarop het terreinbeheer door Waternet in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) wordt uitgevoerd. In het Leidsch Dagblad van 17 november 2017 verscheen zelfs een artikel van 2 pagina's groot met de titel "Kaalslag in duin drama voor vogels". De kritiek komt van meerdere kanten en dikwijls wordt gezegd: "laat de duinen met rust, het tuinieren in het duin levert niets op en is slecht voor de broedvogelstand". Geldt die kritiek ook voor het Zuid-Hollandse deel waar onze vereniging actief is? En als er van een afname sprake is, waarover hebben we het dan? Wat zijn de vermoedelijke oorzaken? Waar zouden we beter kunnen beginnen deze vragen te onderzoeken dan in De Blink. Dit unieke en relatief ongerepte duingebied neemt een bijzonder positie in. Er is nauwelijks beheer uitgevoerd, het is afgesloten, er lopen geen paden dus de natuur heeft er jarenlang zijn gang kunnen gaan.

De Blink ligt binnen de gemeentegrenzen van Noordwijk en maakt deel uit van het Langevelderduin. Daar zijn drie beheerders actief: Zuid-Hollands Landschap (De Blink), Staatsbosbeheer en Waternet. Er vond weliswaar bestrijding van Amerikaanse Vogelkers plaats, maar dat mag geen naam hebben, aangezien deze soort in het Langevelderduin slechts sporadisch voorkwam. Het gebied heeft zich dus door de jaren heen praktisch zonder ingrepen van beheer en zonder recreatiedruk kunnen ontwikkelen. Het verschilt daarmee in hoge mate van alle andere duinpercelen in de AWD die regelmatig door onze vereniging op broedvogels worden onderzocht. De andere percelen zijn bijna allemaal goed toegankelijk en zijn de afgelopen decennia in meer of mindere mate beheerd in de vorm van vogelkersbestrijding, plaggen, maaien, begrazen door koeien en/of schapen. Daarnaast zijn de Damherten explosief in aantal toegenomen, terwijl het aantal in het Langevelderduin beperkt is gebleven.

Foto 1 Joost Bouwmeester en Leen van Duijn verkennen het gebied opnieuw in februari 2018.

Terreinomschrijving

Het Langevelderduin met De Blink wordt omsloten door het fietspad langs het binnenrandduin in het oosten, de Noraweg vanaf de Stayokay naar het strand aan de zuidkant, de oorlogsweg in het westen en de Langevelderslag in het noorden. Het totale gebied blijkt ongeveer 122 ha groot te zijn, waarvan in het zuidoosten 34,3 ha wordt ingenomen door het deelgebied dat De Blink wordt genoemd. Op de luchtfoto's verderop in dit artikel is de begrenzing goed te zien. In de oude verslagen is ten onrechte uitgegaan van een grootte van 80 ha. In dit artikel wordt dit gecorrigeerd.

Nergens anders in de Noordwijkse duinen zijn de toppen zo hoog en de dalen zo diep als in het Langevelderduin. Het terrein kent veel stuifplekken en weinig hoog struweel en bomen. In 2004 schreef Jelle van Dijk hierover: "Het terrein is zeer geaccidenteerd. In het centrale deel zijn enkele diepe stuifkuilen. De valleien zijn dicht begroeid met soorten als Eenstijlige meidoorn, Egelantier, Kardinaalsmuts, Gewone vlier en Duindoorn. Ook komen

Grauwe abeel en Zomereik voor, zowel in struikvorm als in goed ontwikkelde boom. Verrassend zijn een Vederesdoorn en een breed uitgegroeide Taxus in het oostelijk deel. Met name in het westelijk deel komen uitgestrekte, lage ligusterstruwelen voor. Alleen in het noordoosten is in het verleden een bosje met Oostenrijkse dennen aangeplant. Hier zijn ook Gewone esdoorns opgeslagen. In de noordoosthoek, op de plaats waar het fietspad de Randweg verlaat, bevindt zich een bosje van Grauwe abelen." (Dijk, 2004). Dat de beschreven situatie aan veranderingen onderhevig is, laat het vervolg van dit artikel zien.

In de winter van 2017/2018 zijn in het kader van de PAS (Programmatische Aanpak Stikstof) lokaal enkele struiken en bomen verwijderd (Esdoorn, Abeel, Rimpelroos). Daarnaast is het bosje van Oostenrijkse den gekapt waar, voordat de januaristorm van 2018 het nest vernielde, een Buizerd broedde. Hoewel er in het Langevelderduin ook Damherten voorkomen, is hun aantal een stuk lager dan in andere delen van de zuidelijke AWD.

Het broedvogelonderzoek

Het gebied is door onze vereniging al 44 (!) jaar geleden onderzocht op broedvogels. Verslagen daarvan zijn te vinden in een rapport dat is gemaakt voor de beheerder van de AWD. Dit rapport (Aartse et al., 1985) biedt een schat aan informatie over inventarisaties die vanaf 1974 in de zuidelijke AWD zijn uitgevoerd. Verslagen van inventarisaties na 1985 zijn in verschillende Strandlopers te vinden. Vanaf 2012 zijn de gegevens in de Sovon database opgenomen. De volgende inventarisaties zijn uitgevoerd, waarbij t/m 2003 het gehele Langevelderduin is onderzocht; daarna is alleen deelgebied De Blink bezocht (zie tabel 1):

- In 1974 door Leen van Duijn en Joost Bouwmeester. Hierbij is de zogenaamde KNNV-methode gebruikt en het is zeker dat de gegevens op een behoorlijk aantal bezoeken zijn gebaseerd. Veel meer is niet meer te achterhalen, er is geen verslag bekend, behalve een tabel die als vergelijking bij het verslag van 1975 is verschenen.
- In 1975 door W. van der Niet en Ees Aartse. Na het broedvogelonderzoek werd bovendien de flora door Ees geïnventariseerd en gerapporteerd. Voor het broedvogelonderzoek werd de KNNV-methode gebruikt.
- In 1979 door Jelle van Dijk. Ook hier werd de KNNV-methode gebruikt.
- In 1980 door Ees Aartse. Met gebruik van de KNNV-methode.
- In 1985. Ees Aartse en Rien Sluijs inventariseerden het gehele gebied in 26 uur. Voor het eerst werd de BMP-methode met handclustering van Sovon gebruikt.
- In 1992 door Rien Sluijs, door middel van de BMP met handclustering. Er is een tabel gepubliceerd maar geen verslag (Sluijs, 1993).
- In 2003 onderzocht Jelle van Dijk het Langevelderduin. Hij bezocht het gebied 12 keer in ca. 22 uur. Verwerking doormiddel van de Sovon BMP-methode en handclustering (Dijk, 2004).
- In 2012 werd de inventarisatie uitgevoerd door Leo Schaap (4 bezoeken) en Jelle van Dijk (2 bezoeken) in totaal ca. 12,5 uur. Dit keer is het gebied beperkt tot het deel De Blink van het Zuid-Hollands Landschap, 34,3 ha groot. Uitgevoerd volgens de BMP-methode en autoclustering.
- In 2017 door Cilka Maas en Frank-Peter Scheenstra met ondersteuning van Annelies Marijn. Zij bezochten De Blink 9 keer in ca. 25 uur. Voor het eerst werd AVI-map en autoclustering gebruikt om de gegevens te verwerken.
- Ook in 2018 inventariseerden Cilka Maas en Frank-Peter Scheenstra De Blink in ca. 20 uur. Zij brachten 8 bezoeken aan het gebied waarvan één avondbezoek. Ook nu werd AVI-map gebruikt.

De KNNV-methode (K.N.N.V., 1973) geeft meer vrijheid aan de onderzoeker om zijn eigen interpretatie toe te passen dan de BMP-methode van Sovon (Dijk en Boele 2011). In tabel 1 zijn de maxima van de gerapporteerde aantallen opgenomen. Ook de twijfelgevallen zijn als territorium aangemerkt. In 1985 zijn beide methoden door Ees Aartse en Rien Sluijs vergeleken voor het Sparrevlak en Marelvlak, gelegen in de AWD. De geconstateerde verschillen bleken toen te verwaarlozen. (Aartse et al 1985, blz. 103.)

Om te inventariseren is het Langevelderduin een moeilijk gebied, niet alleen vanwege de terreinomstandigheden maar ook vanwege de oriëntatie. Het is erg lastig aan de hand van een veldkaart te bepalen waar je precies staat. Zelfs met de beste Google luchtfoto's blijft het lastig die oriëntatie te vinden. Gelukkig zijn er nu betere hulpmiddelen. Met AVI-map dat door Cilka en Frank-Peter is gebruikt, wordt de plek waar je staat exact bepaald en op tablet of telefoon weergegeven. Daarmee worden ook de waarnemingen nauwkeuriger vastgelegd. Om de oudste inventarisatie te bespreken en het terrein in zijn huidige staat te onderzoeken, bezochten Leen van Duin, Joost Bouwmeester en Leo Schaap het gebied in februari 2018.

De twee gebruikte onderzoeksmethoden en de verblijftijd in het veld verschillen onderling. Daarnaast maken ook verschillen in het team en het aantal bezoeken een vergelijking lastig. Het maakt uit of je alleen of met meer personen het onderzoek doet, één paar oren en ogen horen en zien minder dan drie! Bovendien, de laatste drie inventarisaties beperken zich tot De Blink dat misschien niet helemaal vergelijkbaar is met het gehele gebied van 122 ha. Aan de absolute getallen kan dus niet te veel waarde worden toegekend, de vergelijking kan daarom alleen op hoofdlijnen gebeuren.

In de Strandloper doet Jelle van Dijk (Dijk, 2004) uitgebreid verslag van zijn onderzoek in 2003 en maakt een vergelijking met de tot dan toe bekende inventarisaties. Bovendien geeft hij een schets van de vegetatieontwikkeling. Hij schrijft hierover:

“De broedvogelstand wordt beïnvloed door veranderingen in het terrein zelf en door ontwikkelingen op grotere schaal die hun invloed ook in het terrein doen gelden. Wat het terrein zelf betreft kunnen we vaststellen dat het gebied dichter begroeid is geraakt met bomen en struiken. In 1979 en 1980 heb ik dit gebied ook onderzocht. In die jaren kon men zich veel sneller door het gebied bewegen dan heden ten dage. Nu komt het vaak voor dat men volkomen vastloopt in dichte struwelen, iets dat ruim twintig jaar geleden zelden gebeurde. Niet alleen zijn de struwelen dichter en hoger geworden, ook de oppervlakte die hiermee is bedekt, is toegenomen. Dit houdt tevens in dat de delen met een lage begroeiing in oppervlakte zijn afgenomen. Verder kreeg ik de indruk dat de oppervlakte met stuifplekken eerder kleiner dan groter geworden is. Wellicht is deze bewering met luchtfoto's te onderbouwen.”

BMP	Langevellderduin / 100ha							De Blink / 100 ha			
soort	1974 Ld	1975 Ld	1979 Ld	1980 Ld	1985 Ld	1992 Ld	2003 Ld	2003 DB	2012 DB	2017 DB	2018 DB
Diverse biotopen											
Koekoek	2	1	2	2	2	2	1	3		3	3
Huismus									3	12	
Patrijs		1	1	1							
Veldleeuwerik	25	29	2	2							
Wilde eend	2	2	3	4							
Subtotaal	28	33	8	8	2	2	1	3	3	15	3
Open bos en randen											
Boomleeuwerik		2	1	1			2	3	3	20	12
Boompieper	5	4					2		3	15	
Gekraagde Roodst.	1				1					3	
Ekster	3	2	8	9	8	4	2	3			
Zwarte Kraai			1	1	1		1		3	3	3
Groenling		1	1	1							3
Putter										3	
Subtotaal	9	8	11	11	10	4	7	6	9	44	17
Opgaand gesloten bos											
Houtsnip										3	
Houtduif	4	7	7	10	12	15	2	3	12	6	3
Grote B. Specht									3		
Grote Lijster										3	
Tijftjaf							2	2	6	3	6
Pimpelmees							1		6	3	6
Koolmees		1		1	2	2	2	3	9	23	12
Gaai							1	2		6	6
Ringmus		1			1						
Vink							1		3	9	12
Subtotaal	4	8	7	11	16	21	9	12	35	58	41
Pionier vegetaties											
Fazant	2	2	2	7	2	1	1	3			
Scholekster	2	5		1	1						
Kievit	2	2	1	2							
Wulp	3	3	3	3	3						
Stormmeeuw	1				1						
Zilvermeeuw	1				1						
Kuifleeuwerik	1										
Graspieper	6	3	1	2		3	3	3	6	12	6
Witte Kwikstaart										3	
Tapuit	12	7	8	10	14	2					
Subtotaal	29	22	15	24	22	6	4	6	6	15	6
Struiken en struwelen											
Zomertortel	1	1	1	1	2	1					
Winterkoning	7	7	1	2		4	3	6	6	6	9
Heggenmus	18	16	10	11	34	25	25	23	20	32	32
Roodborst	2	2		2		2			3	3	
Nachtegaal	2	4	3	4	16	23	20	20	32	35	35
Roodborsttapuit	2	2	2	2	1	2	4	3	12	15	15
Merel	5	4	3	4	6	3	11	12	20	15	20
Zanglijster	1	1							3	3	12
Sprinkhaanzanger		1	1	1	2		2	3		9	9
Bosrietzanger		1			1						
Braamsluiper			2	2	3	5	2	6	6	15	6
Grasmus	10	7	8	7	15	34	20	20	26	26	29
Tuinfluit							2	3	9	6	
Zwartkop		1			1				6	3	6
Fitis	15	20	10	12	33	15	15	15	35	44	20
Staatmees											3
Kneu	37	41	12	10	16	10	12	17	12	12	12
Goudvink	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Subtotaal	99	108	52	57	129	123	115	128	190	222	210
Totaal soorten	27	31	25	28	25	22	22	19	24	31	25
Totaal territoria	169	180	93	111	179	156	135	155	242	353	277

Tabel 1 De broedvogels van het Langevellderduin (122 ha) en De Blink (34 ha) omgerekend aantal per 100ha.

Jelle van Dijk heeft de moeite genomen de resultaten van het broedvogelonderzoek op te delen naar grondeigenaren. Daarmee is voor De Blink de eerste aparte telling bekend geworden die het mogelijk maakt een vergelijking met vervolgtellingen te maken. Daaruit blijkt (tabel 1) dat de aantallen/100ha tussen de twee gebieden behoorlijk op elkaar lijken. Jelle kon in 2004 nog niet vermoeden dat het gebied er in 2016 geheel anders zou uitzien en dat het stuivende duin in zo'n belangrijke mate zou terugkeren.

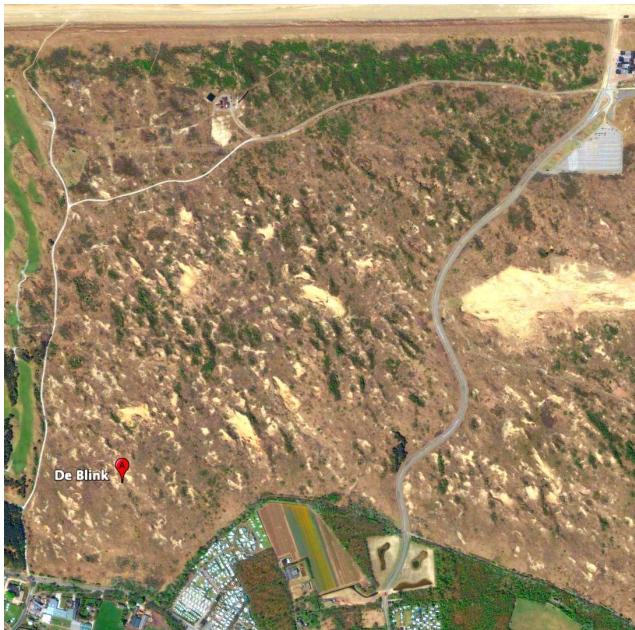
Het stuivend duin is terug

Het zal menigeen, fietsend van Noordwijk naar Zandvoort, al zijn opgevallen dat de paraboolduinen niet alleen zichtbaarder maar ook groter zijn geworden. Deze ontwikkeling staat niet op zichzelf. Overal in de duinen wordt geplagd en worden struiken geruimd om het stuivende zand terug te krijgen zoals dat door de gemeente Noordwijk is gedaan op de oude golfvelden. Zo maakt het boek "Tussen Tulpen en de Zee" (Dijk et al. 2011) er melding van dat sinds begin jaren negentig het Langervelderduin met rust werd gelaten. Er wordt geen helm meer geplant om het zand vast te leggen, zodat de wind er weer vat op kon krijgen. Ook elders in de duinen worden struiken verwijderd of wordt geplagd om de dynamiek in het duin terug te brengen. Bekende plaatsen zijn te vinden in Berkheide en de Zeereep van de Luchterduinen (Noordvoort).

Luchtfoto's laten zien dat de verstuiwing in het Langevellderduin, ondanks de nog steeds hoge stikstofdepositie, op natuurlijke wijze belangrijk is toegenomen. Via Google Earth kan men zich een goed beeld vormen van de ontwikkeling van stuifplekken in het Langevellderduin.

Deze foto's laten, ondanks kleurverschillen, heel goed zien waar de duinen in de zuidelijke AWD en het Langervelderduin onbegroeid zijn. Kleine lichte plekken duiden op natuurlijke verstuiwing. Het eerste deel van het voormalige Van Limburg Stirumkanaal is in 1995 gedempt; het terrein is in 2003 nauwelijks nog begroeid. Via de in Google Earth beschikbare luchtfoto's van april 2003, eind 2005, mei 2013, april 2014 en mei 2016 is de ontwikkeling van het Langevellderduin goed te volgen. Eind 2005 is het struweel nog toegenomen maar er zijn al wat meer witte plekkjes zichtbaar. Daarna neemt de verstuiwing steeds meer toe tot de laatste foto van mei 2016. In andere dungebieden bijvoorbeeld in de Coepelduynen is de verstuiwing ook sterk toegenomen, zelfs zo sterk dat men bang is dat de bloemrijke noordhellingen ondergestoven zullen worden. Ook elders in het zuidwestelijke deel van de AWD zijn de natuurlijke verstuiwingen gegroeid. Het lijkt er op dat het proces van natuurlijke verstuiwing na 2005 / 2006 goed op gang is gekomen. Uit onderzoek blijkt (Aggenbach et al. 2018) dat in grote lijnen m.n. in ZH deel van de vastelandsduinen sprake is van een grote toename van de verstuiwingsdynamiek tussen 2000 en 2015. Veel meer dan in het NH deel, waar net als op de Waddeneilanden en in het Deltagebied sprake is van weinig verandering.

Luchtfoto 1 Langevelderduin op 1 april 2003
Bron: Google Earth

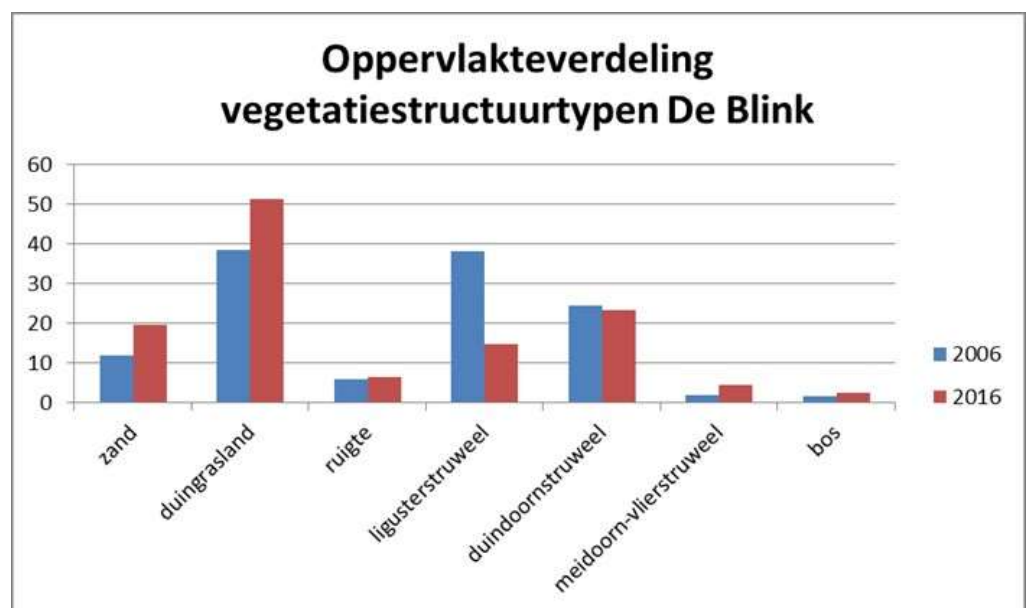

Luchtfoto 2 Langevelderduin op 1 mei 2016
Bron: Google Earth

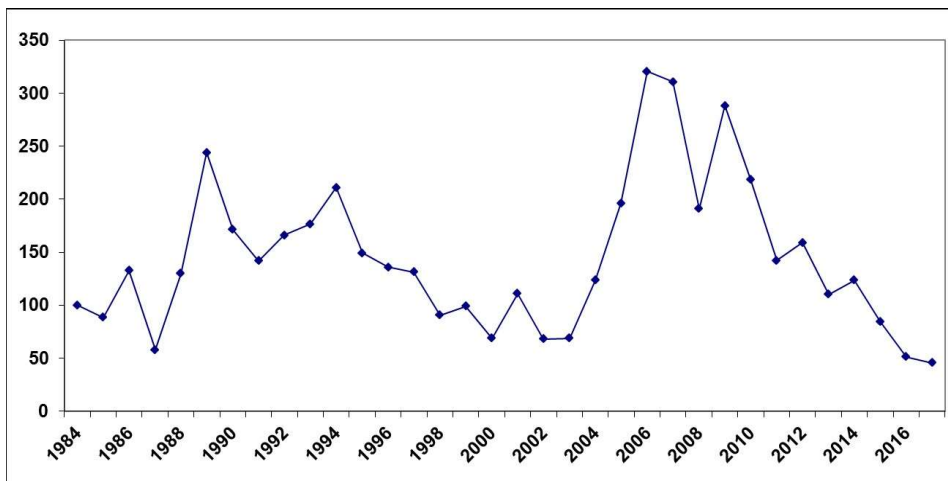
In 2006/2007 is in opdracht van Waternet door Ecologisch onderzoeks- en adviesbureau Van der Goes en Groot een eerste vegetatiekartering uitgevoerd van het Langevelderduin aan de hand van luchtfoto's (Oosterbaan et al. 2010). Momenteel wordt een nieuwe kartering uitgevoerd, waarvoor op basis van luchtfoto's van 2016, een kaart van de vegetatiestructuur is gemaakt. Grafiek 1 laat de oppervlakteverdeling zien van vegetatiestructuurtypen in 2006 en 2016. In grote lijnen is het terrein na 2006 veel opener geworden, met in 2016 veel meer zand en kortgrasig (mosrijk) duingrasland, en minder (vooral liguster)struweel. Hoog struweel van meidoorn en vlier komt slechts in geringe mate voor, maar is in oppervlakte wel verdubbeld. Dezelfde ontwikkelingen zagen we ook aan de andere kant van de Langevelderslag in het zuidwestelijke deel van de AWD (Arens en Neijmeijer 2014; luchtfoto's 1 en 2)

De vegetatie is zich kennelijk in omgekeerde richting gaan ontwikkelen. Schetste Jelle van Dijk nog een toename van struiken en struwelen en afname van stuifkuilen, nu is sprake van een toename van zand en duingrasland en een sterke afname van ligusterstruweel. Er is daarnaast sprake van een toename van hoge struiken (m.n. Meidoorn). In het kader van het landelijke onderzoek is gekeken wat de oorzaken van de toename van de verstuiwingen zijn. Er is niet één specifieke oorzaak aan te wijzen,

maar waarschijnlijk speelt een aantal factoren een rol (Aggenbach et al. 2018). Zo is na een lange periode van afname, na 2003 in korte tijd het aantal konijnen enorm toegenomen (zie grafiek 2). Daarnaast is sprake van meer langdurige droogteperiodes en een hogere neerslagintensiteit (meer neerslag, zwaardere buien). Beide veranderingen werken verstoring van het vegetatiedek en erosie in de hand, waardoor de verstuiwing kan toenemen. Ook de geleidelijk afgenomen stikstofdepositie kan een

Grafiek 1 Resultaat vegetatiekartering van het Langevelderduin vergeleken

Grafiek 2 Index van de konijnenstand in de AWD. 1982 = 100

rol spelen, doordat kaal zand mogelijk minder gemakkelijk wordt vastgelegd door algen. De afname van ligusterstruweel is een ontwikkeling die ook op grote schaal zichtbaar is in de AWD en wordt veroorzaakt door de toegenomen graasdruk van damherten. Ook de toename van meidoornstruiken, zichtbaar in veel duingebieden, is toe te schrijven aan de afname van de konijnen in de jaren 90 van de vorige eeuw. De fluctuatie van de konijnenstand in de AWD als gevolg van verschillende ziekten is goed af te leiden van de index in grafiek 2. Hun aantal is

drastisch afgenomen en speelt geen rol van betekenis meer bij het open houden van de duinen vooral als men bedenkt dat de stand in de tachtiger jaren nog maar een fractie was van de stand in de jaren vijftig en zestig.

Ontwikkeling van de broedvogelstand

De gegevens van de verschillende onderzoeken zijn bekend. Als ze naast elkaar worden gezet en ingedeeld naar voorkeursbiotoop (Sierdsema 1999), dan ontstaat de verdeling zoals weergegeven in tabel 1. Deze tabel geeft zowel de aantallen van het Langevelderduin (122 ha) als die van De Blink (34,3 ha) per 100 ha. Dankzij het onderzoek van Jelle van Dijk komt het jaar 2003 twee keer voor, zowel voor het Langevelderduin als De Blink. Daar kan van afgeleid worden dat de verhoudingen tussen het Langevelderduin en De Blink ongeveer hetzelfde zijn. De Blink heeft in vergelijking met de rest van het gebied meer bomen vanwege de begroeide rand langs het fietspad in het oosten, zodat de kans op soorten uit deze biotoop groter is. Diagram 1 laat het aantal territoria/100ha zien voor alle onderzochte jaren van het Langevelderduin. Wat direct opvalt is dat de jaren 1979 en 1980 duidelijk het laagst en die van 2017 en 2018 het hoogst scoren. Tussen verschillende BMP onderzoeken van een gebied komen om allerlei redenen behoorlijke variaties voor, maar hier zijn de verschillen erg groot. Voor de lage totalen in de jaren 1979 en 1980 zijn mogelijk de extreme droogte van 1976 en de strenge winter van 1979 verantwoordelijk. Hiertegen pleit weer dat ook 1985 een strenge winter kende. De broeddichtheid en onderverdeling in 2003 van De Blink en het gehele Langevelderduin lijken sterk op elkaar zodat een onderlinge vergelijking mogelijk wordt.

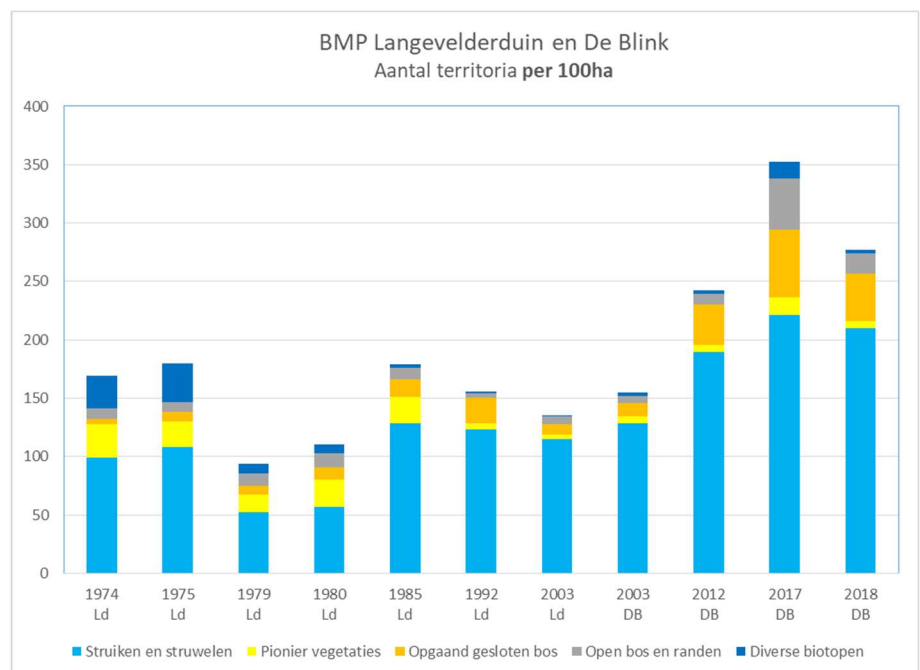

Diagram 1 Aantal territoria in het Langevelderduin en De Blink per 100 ha verdeeld naar biotopen

De totalen van de jaren 2012, 2017 en 2018 liggen veel hoger dan van de jaren ervoor. Het gemiddelde verdubbelt van 146 naar 291 territoria/100ha. Het jaar 2017 wijkt extreem af en lijkt niet op het vergelijkbare gebied Gijskokkieshoek aan de andere kant van de Langevelderslag. Het jaar 2018 komt hiermee echter wel goed overeen. De hoge aantallen sinds 2012 zijn mogelijk te verklaren door twee factoren: ze zijn doormiddel van autoclustering berekend en de verblijftijd in het veld en daarmee de trefkans ligt aanmerkelijk hoger dan de jaren ervoor.

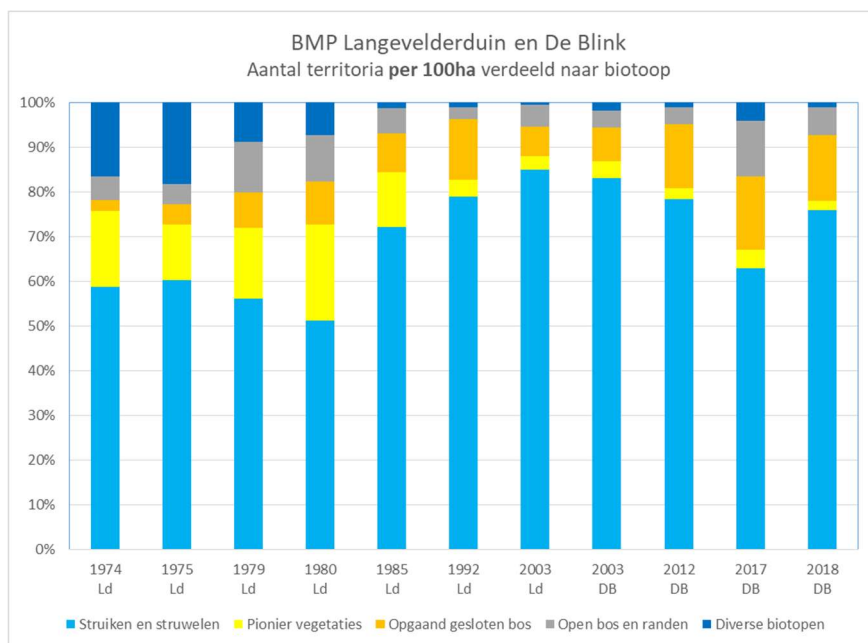

Diagram 2 Relatieve verdeling van het aantal territoria verdeeld naar biotopen.

Een andere manier om naar de inventarisaties te kijken, is het 100% diagram (diagram 2), waarmee goed zichtbaar is in welke mate de broedvogels van verschillende biotopen vertegenwoordigd zijn. Dit diagram toont niet de absolute aantallen, die door allerlei oorzaken kunnen variëren (ander team, weersomstandigheden, verblijftijd in het veld, onderzoeksmethodiek, etc.), maar de percentages per biotoop, waardoor dit type diagram een goede mogelijkheid biedt de ontwikkelingen op gebiedsniveau te onderzoeken. Uit dit diagram valt direct op te maken dat de 'pionier vogels' en 'diverse vogels' sterk afgenomen zijn en dat de vogels van 'struiken en struwelen' vanaf 1985 de neiging hebben, in verhouding tot het totaal, toe te nemen om vervolgens vanaf 2003 weer af te nemen. Dit past goed bij de beschikbare Google luchtfoto's die eerst een toename laten zien (tot 2005) van begroeiing en

vervolgens de afname als gevolg van het ontstaan van veel meer stuifplekken (2016). Het past ook bij de ontwikkelingen die aan de hand van de vegetatiekartering zijn geconstateerd.

Discussie

De grote vraag is of de inventarisaties goed kunnen worden vergeleken. Vooral de laatste inventarisaties, die met AVI-map, vallen hoger uit. Een mogelijke oorzaak is de verblijftijd in het veld die aanmerkelijk hoger is dan in de jaren daarvoor. Voorzichtigheid is dus geboden als de getallen worden vergeleken. De inventarisaties geven geen antwoord op de vraag of grootschalig beheer invloed heeft op de broedvogelstand, dat is er immers nooit uitgevoerd. Daarentegen lijkt diagram 2 te bevestigen dat de broedvogelstand van met name de vogels van struweel en bos de natuurlijke veranderingen in het terrein volgen. Deze ontwikkelingen lijken sterk op de plots elders in de zuidelijke AWD, waar wél beheer is uitgevoerd (Schaap 2017).

Tabel 1 en diagram 2 laten heel duidelijk zien dat de neergang voor een aantal soorten al vroeg is begonnen. Kunt u het zich nog voorstellen: 30 tot 35 Veldleeuweriken en rond de 15 Tapuiten in het Langevellderduin? En de jodelende Wulpen die jarenlang 4 territoria bezet hielden? Patrijs, Kievit, Veldleeuwerik en Wilde Eend komen na 1980 niet meer voor. De Fazant, Scholekster, Tapuit en Zomertortel hielden het iets langer vol maar vóór 2003 zijn ook deze soorten verdwenen. Een belangrijke oorzaak van het verdwijnen van de grotere groundbroeders is ongetwijfeld de Vos die omstreeks 1976 in het duin verscheen. De achteruitgang van de Houtduif en Ekster is waarschijnlijk een direct gevolg van de komst van de Havik die zich omstreeks het jaar 2000 in de omgeving vestigde. Voor het verdwijnen van de Veldleeuwerik en Tapuit zijn naast predatie ook andere oorzaken aan te wijzen die mogelijk te maken hebben met het voedselaanbod (Oosten et al. 2011). Ook deze twee soorten zijn onderdeel van landelijke trends, ze zijn landelijk sterk achteruit gegaan en zijn ook uit veel andere duinterreinen verdwenen.

Uit de tabel wordt ook duidelijk dat in vergelijking met jaren voor 2003 de rode lijst soorten Graspieper en Nachtegaal het niet slecht doen, tenminste, als De Blink met zijn 34,3 ha model kan staan voor het grotere Langevellderduin. Er is in ieder geval geen aanwijzing dat ze het slechter zijn gaan doen. Dat geldt ook voor de andere broeders van struweel die het, ondanks toegenomen verstuiving, goed blijven doen. De Roodborsttapuit springt er als groundbroeder positief uit terwijl de Kneu zich in een neergaande lijn lijkt te bewegen. Voor de verdwenen groundbroeders zijn geen andere groundbroeders teruggekomen behalve de Boomleeuwerik die zich als regelmatige broedvogel heeft gevestigd en zich goed heeft ontwikkeld. In de onderzochte periode hebben we dus het verlies van negen regelmatige broedvogels moeten incasseren, een beeld dat zich ook elders heeft voorgedaan. Dit zijn Patrijs, Veldleeuwerik, Wilde eend, Fazant, Scholekster, Kievit, Wulp, Tapuit en Zomertortel. Er lijkt ook winst te zijn behaald in de vorm van zeven algemene aan bos gerelateerde soorten die zich als regelmatige broedvogel hebben gevestigd: Vink, Tjiftjaf, Pimpelmees, Koolmees, Tuinfluiter/Zwartkop en Zanglijster. Ook met deze ontwikkeling onderscheidt het Langevellderduin zich niet van andere kale duinterreinen in onze omgeving. In grote lijnen komt dit ook overeen met de resultaten van 30 jaar BMP-onderzoek in de gehele AWD (Spek et al. 2019).

De waarde van het Langevellderduin schuilt vooral in het feit dat het een relatief onaangetast open duingebied is, afhankelijk van vooral natuurlijke ontwikkelingen. Het verdient aanbeveling dat zo te laten, zo min mogelijk actief te beheren en het gebied niet open te stellen voor recreanten, zodat goede vergelijkingsmogelijkheden voor onderzoek naar de ontwikkeling van flora en fauna behouden blijven.

Foto 2: Zicht op stuivende toppen in het Langevelderduin met Zandvoort in de verte.

Dank

Dank is verschuldigd aan Joost Bouwmeester en Leen van Duijn die zich hebben ingezet om in het gebied herinneringen op te halen. Vincent van der Spek en Frank-Peter Scheenstra worden bedankt voor de opmerkingen die zij bij een eerdere versie van dit artikel hebben gemaakt. We mogen vooral ook de vrijwillige onderzoekers van het Langevelderduin niet vergeten, die vele uren hebben besteed om de broedvogelontwikkeling in kaart te brengen.

Referenties

- Aartse, E., W. Baalbergen, F. van der Berg F, B. Heethuis, H.J. van Emmerik, B.C. Punt, J. van Saase, Q. Sluijs en H. Veeffkind-Lieneman, 1985. Broedvogelinventarisatie Amsterdamse Waterleidingduinen 1978 t/m 1985. Rapport voor de Amsterdamse Waterleidingduinen. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Noordwijk.
- Aggenbach, C., S. Arens, Y. Fujita, A. Kooijman, T. Neijmeijer, M. Nijssen, P. Stuyfzand, M. van Til, J. van Boxel en L. Cammeraat, 2018. Herstel Grijs duinen door reactiveren kleinschalige dynamiek. OBN223-DK. VBNE, Driebergen.
- Arens, S.M. en T. Neijmeijer, 2014. Ontwikkeling van stuifkuilen in de Amsterdamse Waterleidingduinen – Zuidwestkern, 2001-2013. Arens Bureau voor Strand- en Duinonderzoek, rapportnummer RAP2014.02.
- Dijk, J. van, 2004. Broedvogels van De Blink 2003. De Strandloper 36 (1): 18-20. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Noordwijk.
- Dijk, J. van, P.J. Spierenburg en H.J. van Stijn, 2011. Tussen tulpen en de zee. Vogels van de Duin- en Bollenstreek. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Noordwijk.
- Dijk, A.J. van en A. Boele, 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- K.N.V.V., 1973. Handleiding voor het inventariseren van broedvogels in Nederland. Wetenschappelijke mededelingen K.N.N.V., nr. 96, april 1973. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Hoogwoud NH.
- Oosten, H. van, F. Majoor, R. Versluijs en C. van Turnhout, 2011. Ecologie en kustdynamiek van Tapuiten in de kustduinen. In: Reisen J. van (ed); Vogels in een veranderend duin: Broedvogelmonitoring in Berkheide van 1984 tot 2010. pp 182-184. Coastal en Marine (EUCC) / Kust & Zee (2011), Leiden.
- Oosterbaan, B.W.J., M. van Til en J. Mourik, 2010. Habitatkaart Amsterdamse Waterleidingduinen. Werkwijze en vergelijking 1997 en 2007. Van der Goes en Groot, Ecologische Onderzoeks- en Adviesbureau, G&G-rapport 2010-65.
- Schaap, L., 2017. Broedvogel Monitoring Project 1986 t/m 2017. Verslag en analyse van kavels in de zuidelijke AWD-duinen De Strandloper 50 (1): 22-31. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Noordwijk.
- Sierdsema, H., 1999. Broedvogels en Beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB rapport 1995-1. Sovon onderzoeksrapport 1995/04. Staatsbosbeheer/SOVON, Driebergen/Beek- Ubbergen.
- Sluijs, Q., 1993. Broedvogelinventarisatie De Blink/Langevelderduin. De Strandloper 25 (1): 20. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Noordwijk.
- Spek, V. van der, L.H.J. Schaap & A. Ehrenburg, 2019. Dertig jaar broedvogelmonitoring in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Limosa 91:3, 108-122

